

Банкрутство та арбітражні керуючі

Основні питання контролю за діяльністю осіб, на яких покладені функції виконання обов'язків розпорядників майна, керуючих санацією та ліквідаторів у справі про банкрутство

Основні принципи реалізації процедур банкрутства суб'єктів господарювання, які не спроможні виконати свої зобов'язання перед іншими фізичними та юридичними особами, права та обов'язки учасників цього процесу, визначаються Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон), Господарським процесуальним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами.

Спеціальний Закон у сфері банкрутства встановлює чотири процедури банкрутства, кожна з яких передбачає свій особливий, індивідуальний спосіб задоволення вимог кредиторів, дозволяє провадження у справі як за загальною, так і за спрощеною процедурами, встановлює статус та умови провадження професійної

діяльності осіб, які мають намір здійснювати діяльність арбітражних керуючих, встановлює порядок ведення державного контролю за процедурами банкрутства та контролю за діяльністю арбітражних керуючих.

При цьому,

відповідно до діючого законодавства повноваження щодо контролю за процедурою банкрутства та за діяльністю арбітражних керуючих одночасно належать до компетенції господарських судів та центрального органу виконавчої влади в особі Міністерства юстиції України.

Окреме місце у питанні контролю посідає комітет кредиторів, що представляє інтереси всіх кредиторів та обирається ними у встановленому Законом порядку.

Саме через наявність в інституті банкрутства кількох ричягів впливу на процеси провадження діяльності так званих «неспроможних суб'єктів господарювання», ми вирішили зупинитись саме на питанні контролю за процедурою банкрутства та її особливого учасника – арбітражного керуючого.

Перш за все розглянемо яке особливе місце в питанні банкрутства займають кредитори.

Так, процеси банкрутства виникають ще до порушення провадження по справі. Рішення про введення відносно суб'єкта підприємницької діяльності процедури банкрутства не є одномоментною дією. Воно настає внаслідок цілої низки обставин, пов'язаних з умовами і станом провадження господарської діяльності, сутністю ринкових відносин, зовнішніх та внутрішніх факторів (якщо це не стихійні лиха або військові дії).

Законом встановлено, що у разі неможливості боржником задовольнити вимоги кредитора на загальну суму не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку, кредитор має право ініціювати перед судом питання порушення провадження у справі про банкрутство боржника.

Заява про порушення провадження у справі про банкрутство може бути подана до суду й боржником, якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржником в повному обсязі перед іншими кредиторами (загроза неплатоспроможності) або якщо під час ліквідації боржника не у зв'язку з процедурою банкрутства встановлено

неможливість боржника задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі.

Тому важливо, щоб результатом банкрутства не були створені боржником та його кредиторами штучні процеси, наприклад такі, як доведення до банкрутства шляхом умисного укладання сторонами завідомо неправдивих договорів (угод), невиконання їх умов, фіктивне банкрутство самих кредиторів боржника тощо.

Отже, чи опиниться боржник у процедурі банкрутства, які грошові вимоги будуть заявлені до нього, безпосередньо залежить від його кредиторів.

У процедурі банкрутства інтереси всіх кредиторів представляє комітет, що обирається усіма кредиторами у складі не більше семи осіб.

Виключно комітет кредиторів приймає такі важливі рішення як:

- звернення до господарського суду з клопотанням про відкриття процедури санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури у випадках, передбачених цим Законом;
- звернення до господарського суду з вимогою про визнання правочинів (договорів) боржника недійсними на будь-якій стадії процедури банкрутства;
- звернення до господарського суду з клопотанням про призначення арбітражного керуючого (керуючого санацією, ліквідатора);
- припинення повноважень арбітражного керуючого (керуючого санацією, ліквідатора) та про призначення іншого арбітражного керуючого (керуючого санацією, ліквідатора);
- підготовку та укладення мирової угоди;
- схвалення плану санації боржника, змін та доповнень до нього у випадках, передбачених цим Законом;

- визначення складу майна в разі продажу частини майна у процедурі санації боржника або ліквідації банкрута;
- внесення пропозицій господарському суду щодо продовження або скорочення строку процедур розпорядження майном боржника чи санації боржника.

Як свідчить багаторічна практика, існують поодинокі випадки, коли комітет кредиторів не завжди своєчасно та раціонально приймає рішення щодо подальшої процедури, яку необхідно застосувати до боржника, може допускати бездіяльність при визначенні кандидатури арбітражного керуючого, не погоджувати запропоновані арбітражним керуючим заходи щодо відновлення платоспроможності боржника.

Такі дії комітету кредиторів тільки затягують процедуру банкрутства та призводять до виникнення нових боргів боржника перед кредиторами.

За відсутності рішення комітету кредиторів щодо кандидатури арбітражного керуючого, переходу до іншої процедури, господарський суд може самостійно призначити арбітражного керуючого розпорядником майна, керуючим санацією або ліквідатором у справі, прийняти рішення усунути його від виконання покладених обов'язків, прийняти рішення визнати боржника банкрутом та ввести відносно нього ліквідаційну процедуру.

Отже, розглядаючи справу про банкрутство господарський суд здійснює безпосередній контроль за процедурою банкрутства, надає оцінку діям арбітражного керуючого, боржника та його кредиторів, вирішує усі майнові спори, що стосуються боржника.

Поряд з цим велика відповідальність за реалізацію процесів банкрутства покладена саме на арбітражного керуючого, що здійснює незалежну професійну діяльність. Саме від якості роботи арбітражного керуючого, обсягу знань в юридичній

та економічній сферах, рівня його професійної підготовки залежить питання реального повернення коштів кредиторам боржника.

Арбітражний керуючий зобов'язаний діяти виключно в інтересах кредиторів та ввіреного йому підприємства, має неухильно дотримуватися вимог законодавства, виконувати свої обов'язки добросовісно, розсудливо, з метою, з якою ці права та обов'язки надано (покладено), обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення.

Основне завдання арбітражного керуючого полягає у захисті майнових прав боржника, недопущення порушення прав його кредиторів.

Для належного забезпечення виконання завдань, покладених на арбітражного керуючого, Закон наділяє його широким колом повноважень, що передбачає цивільну, адміністративну, кримінальну та дисциплінарну відповідальність за заподіяння шкоди третім особам.

Поряд з цим основним та найросповсюдженим заходом впливу на роботу арбітражних керуючих є визначена Законом дисциплінарна відповідальність.

Порядок застосування до арбітражного керуючого дисциплінарних стягнень встановлює державний орган з питань банкрутства в особі Міністерства юстиції України.

Саме державний орган з питань банкрутства здійснює основну функцію контролю за діяльністю арбітражних керуючих, зокрема, організовує систему підготовки, перепідготовки та підвищення їх кваліфікації; встановлює вимоги

для отримання свідоцтва на право здійснення діяльності арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора); розглядає питання про припинення та зупинення діяльності арбітражного керуючого.

Контроль за діяльністю арбітражних керуючих полягає, насамперед, у проведенні Міністерством юстиції України та/або його територіальними органами з питань банкрутства планових та позапланових заходів контролю.

Тільки виключні дії (бездіяльність) арбітражного керуючого, визначені законодавством України, можуть стати підставою для накладення на нього дисциплінарного стягнення. До таких підстав належать факти відмови арбітражного керуючого у проведенні перевірки; допущення грубих порушень законодавства під час виконання повноважень, що призвело до грубого порушення прав та законних інтересів боржника та (або) кредиторів боржника (банкрута); невиконання розпорядження про усунення порушень законодавства з питань банкрутства в строки, визначені органом контролю; вчинення протягом року після винесення припису або розпорядження повторного порушення, аналогічного раніше вчиненому; набрання законної сили обвинувальним вироком щодо арбітражного керуючого за вчинення корисливого злочину або яким арбітражному керуючому заборонено здійснювати цей вид господарської діяльності чи займати керівні посади тощо.

Видами дисциплінарного впливу відповідно до Закону можуть бути прийняті рішення про надання арбітражному керуючому попередження або позбавлення права на здійснення діяльності арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора).

Рішення про застосування до арбітражного керуючого того чи іншого виду дисциплінарного стягнення приймається

з урахуванням ступеня вини арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), тяжкості вчиненого ним проступку, а також чи застосовувалися раніше до арбітражного керуючого дисциплінарні стягнення.

Вчинення арбітражним керуючим одного з проступків не несе за собою автоматичного припинення його діяльності. Прийняттю такого рішення може передувати декілька попереджень, винесених арбітражному керуючому.

Арбітражний керуючий, у разі прийняття рішення про припинення його діяльності, зобов'язаний припинити повноваження розпорядника майна, керуючого санацією або ліквідатора, покладені на нього господарським судом, а суд має винести ухвалу про усунення його від участі у справі.

З практичної точки зору питання усунення арбітражного керуючого від виконання обов'язків розпорядника майна, керуючого санацією або ліквідатора, потребує більш глибокого аналізу з боку законодавця та внесення відповідних змін, що регулює порядок такого усунення.

Невирішеним залишається питання контролю за діяльністю осіб, які виконують повноваження керуючого санацією або ліквідатора у справах не з числа осіб, яким надано право на здійснення діяльності арбітражного керуючого.

І. Д. Бондаренко

*начальник відділу з питань банкрутства
Головного територіального управління
юстиції в Одеській області*